

Hvorfor øker Norges Bank renten?

Visesentralbanksjef Jarle Berge, Dagsavisen 22. august 2000.

9. august vedtok Norges Bank å øke renten med 0,50 prosentpoeng. Dette er den tredje renteøkningen i år, og til sammen har økningen vært 1,25 prosentenheter. Den viktigste styringsrenten, bankenes innskuddsrente i Norges Bank, er nå 6,75 prosent.

Det oppdraget Norges Bank har fått av de politiske myndigheter, er å rette pengepolitikken inn mot stabilitet i kronens verdi overfor europeiske valutaer. Kursstabilitet over tid forutsetter blant annet at pris- og kostnadsstigningen kommer ned mot den stigningen eurolandene sikter mot. Risikoen for en særnorsk pris- og kostnadsvekst over en lengre tidsperiode med svak og ustabil valuta som resultat, er den viktigste grunnen til at Norges Bank nå har økt renten.

Norsk økonomi er preget av sterk vekst i husholdningenes inntekter og forbruk. Markert vekst i husholdningenes låneopptak har sammenheng med økt bilsalg og prisstigning i boligmarkedet. Veksten i offentlig forbruk - blant annet i kommunene - er også høy.

Arbeidsmarkedet er stramt. Sysselsettingen er høy, og yrkesdeltakingen er på sitt høyeste nivå noensinne. Det er derfor lite ledige ressurser å sette inn. Utvidet ferie og økt bruk av uføre- og syketrygd og av andre pensjonsordninger vil dempe tilgangen på arbeidskraft framover. Dette setter grenser for hvor mye av etterspørselsønskene som kan tilfredsstilles. Knappheten på arbeidskraft i mange sektorer har bidratt til høy kostnadsvekst. For perioden 1997-2001 kan vi vente at lønnskostnadsnivået vil øke 10 prosentpoeng mer i Norge enn i et gjennomsnitt av våre konkurrentland. Produktivitsveksten har vært svak.

Når presset på realressursene øker og kostnadene stiger sterkt, rammes inntjeningen i mange bedrifter - særlig de som konkurrerer i internasjonale markeder. Produksjonsutviklingen i deler av industrien er svak og investeringsaktiviteten lav. Det høye kostnadsnivået vi nå har, har gitt en betydelig avskalling av industribedrifter og industriarbeidsplasser. Økt bruk av oljeinntektene vil ikke hjelpe på knappheten på realressurser. Tvert i mot må vi regne med at økt bruk av oljeinntektene innenlands vil føre til ytterligere omstilling og avindustrialisering.

Renteoppgangen internasjonalt har også betydning for rentesettingen i Norge. Sterk internasjonal konjunkturoppgang og risiko for økt inflasjon har ført til at sentralbankene i mange land har satt opp styringsrentene. Rentenivået internasjonalt har kommet opp på et markert høyere nivå nå sammenliknet med et år tilbake. Høyere rente i andre land gjør det mindre attraktivt å plassere midler i Norge. Det vil kunne svekke kronen.

Den norske kronen kan i øyeblikket synes på den sterke siden i forhold til euro. Men euroen har i løpet av året falt kraftig i forhold til andre valutaer. Målt mot et gjennomsnitt av konkurrentlandenes valutaer har kronen svekket seg med 3½ prosent gjennom det siste året. Svekkelsen av kronen bidrar til ytterligere å øke prisstigningen gjennom høyere priser på varer og tjenester vi kjøper fra utlandet.

Gjennom renteøkningene bidrar pengepolitikken til å dempe veksten i samlet etterspørsel slik at presset i norsk økonomi blir mindre og pris- og kostnadsveksten etter hvert kan komme ned mot den veksttakten eurolandene sikter mot. Når rentene stiger, blir sparing mer lønnsomt og det blir mindre fristende å lånefinansiere forbruk og varige konsumgoder. Renteøkningene kan også virke dempende på boligprisveksten. Det har vært fokusert på at renteøkninger har fordelingsvirkninger som ikke er ønskelige, blant annet fordi renteøkninger rammer alle med lån, uansett betalingsevne. Mange hadde sikkert foretrukket at det ikke hadde vært nødvendig å øke rentene. Men det var ikke det

valget stod mellom. Enkelt sagt var valget: Skulle vi risikere at en høyere prisstigning som uthuler folks inntekter og sparepenger og setter arbeidsplassene i fare får feste seg, eller skulle vi bruke pengepolitikken til å søke å sikre stabilitet i kronkurs og priser, en stabilitet som er en forutsetning for balansert vekst med høy sysselsetting. I Norges Bank forstår vi vårt mandat klart slik at vi skal gjøre det siste. Derfor økte Norges Bank renten.